

ЗАПОВІДНІ ХВОЙНІ ДЕРЕВА М. ЛЬВОВА

Котлярчук Г.І., Черник М.Я.

Національний лісотехнічний університет України

На території м. Львова функціонують такі важливі заповідні об'єкти як парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва національного значення Стрийський парк, Ботанічний сад ЛНУ імені Івана Франка, Ботанічний сад НЛТУ України та ін. В їх насадженнях зосереджена значна кількість автохтонних та інтродукованих видів деревних рослин, які охороняються на різних рівнях: світовому, міжнародному, державному та регіональному.

Однак за їх межами, в зелених насадженнях міста, обліковано велику кількість цінних і перспективних видів і форм дерев, які заслуговують на індивідуальну охорону. Рішенням виконавчого комітету Львівської обласної ради №495 від 09.10.1984 року найважливіші з них визначено і взято під охорону, як окремі заповідні об'єкти.

У процесі дослідження визначено таксономічну приналежність заповідних об'єктів згідно з сучасною номенклатурою. Встановлено місце розташування кожного заповідного об'єкту за сучасними назвами вулиць і площ м. Львова. Параметричні показники дерев визначалися за загальноприйнятими методами таксації. Діагноз таксонів визначали за комплексом ознак і властивостей, характерних для дерев – об'єктів заповідного фонду. Сучасний стан дерев визначено за даними детального огляду стовбура, крони, пагонів та генеративних органів у порівнянні з даними аналогічних частин в межах природного ареалу. Запропоновано встановити загальні площі розташування кожного заповідного об'єкту в залежності від його морфологічних характеристик та прилеглих територій. Для кожного виду рекомендовано способи використання об'єкту, мотиви заповідання ефективні способи охорони в умовах заходу України. Наводимо характеристику заповідних об'єктів станом на 01.06.2011 року.

Заповідний об'єкт – "**ялиця кавказька**", розташований у м. Львові по вул. Труша, 19. Ялиця кавказька, Нордмана (*Abies nordmanniana* Sprach.) належить до родини Соснових (*Pinaceae*). Ростає на газоні у групі дерев сосни чорної, туї велетенської і сосни румелійської на віддалі 1 м від огорожі біля підпірної стінки від вул. Труша. Вік дерева – 110 років, висота основного стовбура – 31 м, діаметр – 82 см, діаметр крони – 16 м. Заповідний об'єкт росте на дещо підвищеній терасі біля житлового будинку на газоні, його стовбур вкритий пагонами дівочого винограду п'ятилисткового ф. Енгельмана. Екземпляр такого віку та розмірів є унікальним для Львова і України. Стан заповідного об'єкту задовільний, охорона його здійснюється задовільно, рослина не пошкоджена хворобами і шкідниками. Загальна площа об'єкта на даній ділянці в системі міста становить – 60 м². З метою формування нормальної крони доцільно провести часткову обрізку гілок сосни чорної.

Заповідний об'єкт – "**ялиця одноколірна**", розташований у м. Львові по вул. Мушака, 54. Ялиця одноколірна ф. блакитна (*Abies concolor* 'Violacea') належить до родини Соснових (*Pinaceae*). Ростає заповідний об'єкт на території четвертої міської клінічної лікарні (надалі – лікарні) за 2 м від огорожі з сусіднім землекористувачем. Вік дерева 96 років, висота стовбура 16 м, діаметр – 53 см, діаметр крони – 7 м. У дерева була

зламана крона на висоті 13 м і бокова гілка прийняла на себе роль лідера, однак центральний стовбур зверху засох і є вірогідність загнивання стовбура. Крону фактично формує лише одна бокова гілка, де ростуть молоді пагони і формується яскрава блакитна хвоя, по якій і визначають приналежність дерева до декоративної форми – блакитної. Стан дерева можна характеризувати як досить пошкоджений. Пропонуємо обрізати суху частину стовбура та провести заходи захисту дерева від загнивання. Пропонуємо влаштувати огорожу біля дерева.

Заповідний об'єкт – **"тсуга канадська"**, розташований у м. Львові по вул. Мушака, 54. Тсуга канадська (*Tsuga canadensis* Carr.) належить до родини Соснових (*Pinaceae*). Росте заповідний об'єкт у дворі лікарні, дерево розташоване на віддалі 13 м від будинку і за 4 м від внутрішньої дороги на схилі. Вік дерева – 96 років, висота стовбура – 25 м, діаметр – 77 см, діаметр крони – 18 м. Дерево таких розмірів і віку є єдиним у м. Львові. Стан об'єкта – задовільний, пошкоджень не відмічено, приріст за висотою і діаметром рівномірний і постійний, що показує нормальний розвиток в умовах міста. Загальна площа для нормального росту і розвитку даного дерева тсуги становить 80 м². Ділянку пропонуємо огородити та встановити природоохоронні знаки.

Заповідний об'єкт – **"сосна кедрова європейська"**, розташований у м. Львові по вул. Труша, 24. Сосна кедрова європейська (*Pinus cembra* L.) належить до родини Соснових (*Pinaceae*). Росте заповідний об'єкт на прибудинковій території на подвір'ї будинку, біля огорожі з сусіднім будинком. У минулому, поблизу дерева сосни побудували гараж. Він розміщений не лише під кроною дерева, але і у безпосередній близькості від стовбура над кореневою системою. Вік дерева – 75 років, висота стовбура – 16,5 м, діаметр – 32 см, діаметр крони – 8,5 м, віддаль від будинку – 7 м, від гаражу – 3 м. Стан об'єкту задовільний, приріст основних і бокових пагонів добрий, колір хвої відповідає нормі, пошкоджень хворобами і шкідниками не відмічено. Для м. Львова – це єдиний примірник такого віку і розміру. Площа, яка необхідна теоретично для нормального росту і розвитку даного об'єкту становить 120 м², а враховуючи сучасний стан забудови доцільно відвести 60 м². Доцільно перенести гараж із зони росту дерева, влаштувати огорожу, встановити аншлаг і відповідні знаки заповідного об'єкту, передати власникам будинку під персональну охорону.

Заповідний об'єкт – **"сосна румелійська"**, розташований у м. Львові по вул. Труша, 19. Сосна румелійська (*Pinus peuce* Gris.) належить до родини Соснових (*Pinaceae*). Росте заповідний об'єкт на газоні у дворі житлового будинку у групі дерев туї велетенської, сосни чорної і ялиці кавказької на віддалі 14 м від огорожі і 15 м від забрукованого подвір'я. Вік дерева – 106 років, висота стовбура – 19 м, діаметр – 70 см, діаметр крони – 14 м. Крона асиметрична внаслідок притінення густою кроною туї. Загальна площа об'єкту на даній ділянці в межах міста становить 50 м². Охорона об'єкта задовільна, стан добрий. Для формування нормальної крони слід проводити догляд за суміжними деревами туї велетенської та сосни чорної.

Заповідний об'єкт – **"кипарисовик горохоплودий"**, розташований у м. Львові по вул. Мушака, 54. Кипарисовик горохоплудий (*Chamaecyparis pisifera* Endl.) належить до родини Кипарисові (*Cupressaceae*). Росте заповідний об'єкт на території лікарні біля сходів на віддалі 11 м від будинку. Вік дерева – 80 років, висота стовбура – 19 м, діаметр – 26 см,

діаметр крони – 4 м. У минулому основний стовбур був зламаний і відновився з бокової гілки, яка росте чітко вгору. Крона ажурна, рідка, гілки короткі. Стан дерева пригнічений і притінений кроною тиса ягідного. Наявні пошкодження пагонів і кори, зарослі сучки. Загальна площа для росту екземпляру виду становить – 30 м². Для формування крони кипарисовика необхідно обрізати частину гілок тиса, які ростуть у бік кипарисовика.

Заповідний об'єкт – "**тис ягідний**", розташований у м. Львові, по вул. Мушака, 54. Тис ягідний (*Taxus baccata* L.) – належить до родини Тисові (*Taxaceae*). Росте заповідний об'єкт на території лікарні як три окремі екземпляри одного виду: один екземпляр життєвої форми – дерево і два екземпляри життєвої форми – дерево-кущ. Вважаємо за необхідне надати характеристику кожного з них окремо.

Дерево тиса ягідного життєвої форми – дерево, росте перед будинком приміщення лікарні, сформоване з двох окремих стовбурів, які виросли з одного кореня. Росте заповідний об'єкт на віддалі 9 м від будинку лікарні і на 1 м від східців до лікарні. Вік дерева – 96 років, висота стовбура – 19 м, діаметр – 41 см, висота другого стовбура 15 м, діаметр – 31,5 см, загальний діаметр крони – 13 м. Дерево такого віку і розмірів є рідкісним для Львова, регулярно формує життєздатне насіння. Стан заповідного об'єкта – задовільний, дерево не пошкоджене, охорона його забезпечена. Загальна площа об'єкта в системі міста – 80 м².

Дерево тиса ягідного життєвої форми – дерево-кущ має вік 60 років, висоту стовбура – 5 м, діаметр – 18 см, діаметр крони – 9 м, віддаль від будинку лікарні становить 12 м. Стан пригнічений кронами інших дерев, є тріщини кори довжиною до 1 м.

Друге дерево тиса ягідного життєвої форми – дерево-кущ має вік 60 років, висоту стовбура – 5 м, діаметр – 15 см, діаметр крони – 6 м, віддаль від внутрішньої дороги – 5 м. Крона і коренева система двох екземплярів взаємно переплетені, тому площу визначаємо разом – 50 м². Стан пригнічений. Ріст і розвиток двох дерев визначається їх положенням у третьому ярусі насадження високих хвойних дерев, тому життєвість їх ослаблена.

З метою індивідуальної охорони заповідних об'єктів, доцільно: встановити огорожу, охоронні знаки й аншлаги всієї ділянки подвір'я лікарні; провести обрізку сухих гілок, запломбувати пошкодження і тріщини, розрихлити ґрунт в зонах корених систем.

ОСОБЕННОСТИ СЛОЖЕНИЯ ГОРИЗОНТАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ РАСТИТЕЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ ОПУКСКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВЕДНИКА

Котолуп М.В., Кобечинская В.Г. Ельчанинова А.А

Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского

Самым крупным заповедным объектом на Керченском полуострове является Опуцкий природный заповедник (ОПЗ), который располагается в его южной части и занимает площадь 1592,3 га, в том числе и 62 га акватории Черного моря.

Заповедник был учрежден в 1998 г. согласно Указу Президента Украины